

Zes centrale thema's die betrekking hebben op goed leraarschap

Achtjarigen binnen een cluster 2 school

De leraar maakt het verschil! Uit veel (wetenschappelijk) onderzoek is naar voren gekomen dat de leerkracht een grote invloed heeft op het leren en ontwikkelen van leerlingen.

Albert Beijen & Anouke Bakx

Gelukkig maar, want dat is nu precies waar we het voor doen! Uit onderzoek onder ruim 3.000 leerlingen in het reguliere basisonderwijs blijkt dat zij, naast didactisch sterke leraren, vooral behoefte hebben aan leraren met bepaalde kwaliteiten. In de top vijf van meest genoemde kwaliteiten van goede leraren staan:

1. goed uitleggen;
2. humor hebben;
3. aardig zijn;
4. behulpzaam zijn en
5. streng (maar niet al te streng) zijn (Bakx, Koopman, den Brok & de Kruijf, in druk).

Uit dit onderzoek kan als conclusie getrokken worden dat leerlingen vooral behoefte hebben aan leraren die kunnen zorgen voor een prettig, veilig pedagogisch klimaat waarin de leerlingen tot volle bloei kunnen komen én waarin zij gezien worden.

ACHTJARIGEN BINNEN EEN CLUSTER 2 SCHOOL

Geldt dit ook voor achtjarigen in een cluster 2 school? Albert Beijen heeft onderzoek gedaan naar de relatie tussen leerkracht en leerling op een cluster 2 school in groep 4. Hij stelt dat pedagogische sensitiviteit een oplossing zou kunnen zijn voor de leerkracht om tegemoet te komen aan de behoeftes van leerlingen. De achtjarigen die Albert Beijen in zijn onderzoek heeft betrokken zijn kinderen met ernstige spraak- en taalmoeilijkheden. Zij volgen op hun cluster 2 school zo veel mogelijk het lesprogramma van een gewone school, echter met vertraging in leerstof. Ze zitten wel in kleinere groepen en er is veel aandacht voor het

ontwikkelen van communicatiemogelijkheden. Hebben deze achtjarigen andere behoeften en wensen als het gaat om goede leraren dan leerlingen in het regulier basisonderwijs? De volgende vraag is onderzocht: *Hoe beleven kinderen in een groep van een 4 cluster 2 school de relatie met hun leerkracht?* Hiervoor zijn interviews met 16 leerlingen uit groep 4 van een cluster 2 school gehouden. Gezien het feit dat de leerlingen allemaal communicatief beperkt zijn, is gekozen voor een interviewtechniek met picto's (zie kader). Deze techniek bleek aansprekend voor de kinderen en goed te werken.

Ook heb ik gemerkt dat de relatie met de leerkracht voor kinderen met Ernstige Spraak- en Taalmoeilijkheden bepalend is voor de houding en gedrag van leerlingen. Bijvoorbeeld een kind dat bij de ene leerkracht zich meer verbaal durft te uiten dan bij een andere leerkracht. Vanuit mijn beleving gebeurt er in deze relatie zo enorm veel, dat we hier veel bewuster mee om zouden moeten gaan.

Uitspraak leerkracht groep 4, cluster 2 school

AFSTEMMEN DOOR PEDAGOGISCHE SENSITIVITEIT

Uit de gesprekken met de achtjarigen uit de cluster 2 school komen zes centrale thema's naar voren die betrekking hebben op goed leraarschap en de relatie tussen leerling en leraar. Samenvattend kan gesteld worden dat het voor de leraar van belang is om af te

Interviews met leerlingen uit een cluster 2 school: hoe pak je dat aan?

De kinderen uit cluster 2 onderwijs zijn meestal niet verbaal sterk genoeg om te werken met een standaard interviewprotocol. Om toch met de leerlingen in gesprek te kunnen over 'goede leraren', is gewerkt met twee technieken: tekeningen en picto's.

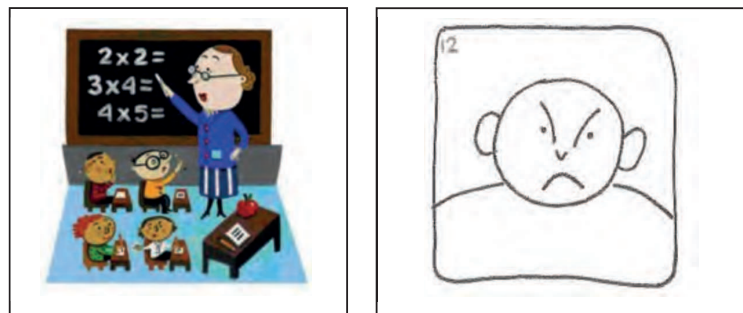
Eerst werd aan de leerling gevraagd om de leraar te tekenen en aan de hand daarvan werden vragen gesteld aan de leerling. Het bleek best moeilijk om goed met deze kinderen af te stemmen, omdat het lastig was voor de kinderen om hen echt hun eigen antwoord te laten geven.

In de tweede ronde is gewerkt met picto's een soort memorykaartjes met situaties uit de klas.

Deze methode is afgeleid van foto elicited interviewen, of de zogenaamde photovoice methode (visuele methode die speciaal ontwikkeld is voor kwetsbare groepen om informatie te delen (Wang & Burris, 1997).

In totaal lagen er 15 kaartjes omgedraaid op tafel. De leerling mocht een kaartje omdraaien en daar werd vervolgens over gepraat. Uiteindelijk kwamen alle kaartjes bij elke leerling aan bod. Vragen die gesteld werden, waren bijvoorbeeld *Hoe kan juf jou het beste helpen?* en *Wanneer voel je je fijn bij juf?* en *Wat is het stomste dat je ooit met juf hebt gedaan?* De leerlingen bleken hier goed mee uit de voeten te kunnen.

Gemiddeld duurden de gesprekken drie kwartier. Voorbeelden van de gesprekskaartjes staan hieronder.

Figuur 1: Voorbeelden van gesprekskaartjes voor de interviews.

Albert Beijen interviewt één van de leerlingen.

stemmen op de behoeften van de leerling. Pedagogische sensitiviteit is een middel om aan deze behoeften tegemoet te komen. De zes thema's vindt u hieronder. Telkens is daarbij een voorbeeld opgenomen van leerlinguitspraken.

Leerlingen in een cluster 2-school zijn leerlingen die een communicatieve beperking hebben, dove kinderen en slechthorende kinderen. Het kunnen ernstige spraak- of taalmoelijkheden zijn of een vorm van autisme waarbij de communicatie het belangrijkste probleem is en niet het gedrag.

Thema 1:
de leerkracht geeft instructie

Net als bij de leerlingen op de reguliere basisschool, gaven de cluster 2 leerlingen aan graag hulp te krijgen van hun leerkracht; de leraar moet hen helpen om hen te laten leren. Zo gaf een leerling bijvoorbeeld aan: "Met rekenen, als ik er dan eentje hartstikke moeilijk vindt, dan weet ik al wat ik moet lezen, maar de juf helpt me dan omdat ik het heel lastig vind want dit is een school voor lastige kinderen".

Thema 2:
persoonlijke aandacht van de leerkracht voor het kind

De leerlingen op de cluster 2 school gaven aan dat ze het belangrijk vinden dat de leraar met hen speelt en (fysiek) contact maakt en hen bijvoorbeeld een knuffel geeft. Kinderen geven aan dat ze zich hierdoor prettiger voelen, ze voelen zich hierdoor gezien en geliefd. De leerlingen zijn talig wat minder sterk, waardoor ze ook andere vormen kiezen om te communiceren. Er wordt veel gecommuniceerd met gebaren, handen en het lichaam. Het is als het ware ondersteunend aan taal. Een illustratieve uitspraak van één van de leerlingen: "Ik wil me geliefd voelen".

De leerlingen gaven aan dat het grote indruk op hen maakt als de leraar iets over zichzelf vertelt, of als de leraar hen betreft bij persoonlijke gebeurtenissen. Zo heeft een bruijloft van één van de leraren een onuitwisbare indruk op de kinderen gemaakt: "Juf is getrouwd, lekker eten, lekker drinken taart!".

Thema 3:
de zelfstandigheid van het kind bevorderen

De leerlingen geven aan dat ze initiatieven kunnen nemen om zelf keuzes te maken voor activiteiten om te gaan doen. Dat is belangrijk voor hen. Zo geeft een leerling bijvoorbeeld aan: "Stickers plakken op de dikke-duimenkaart, dan mag je stickers plakken en krijg je er 20 en dan is de beloning dat ik iets mag kiezen voor mezelf om te gaan doen".

Thema 4:
belemmerende factoren voor de relatie leerkracht-leerling

Een thema dat specifiek naar voren kwam bij deze leerlingen (en niet bij leerlingen uit het reguliere onderwijs) betreft het voorkomen van risico's in de relatie tussen de leraar en de leerling. Als zich bijvoorbeeld conflicten tussen leerlingen onderling voordoen en als de leraar die niet goed aanpakt, dan is dat een belemmerende factor voor de goede relatie tussen leraar-leerling. In dit kader werden ook belemmerende factoren genoemd in het aanpakken van pesten door een ander kind. Als de leraar denkt dat een kind liegt en dat is niet zo, kwam naar voren dat de leraar consequent moet zijn, adequaat moet handelen en streng moet zijn indien nodig. Zo gaf een leerling aan: "Ik had gewoon pijn in mijn been omdat ik was gevallen met buitenspelen, maar de juf dacht dat ik loog".

Thema 5:
ruimte maken voor activiteiten en spel

Dit thema betrof het geven van ruimte voor binnen én buiten spelen, kringgesprekken voeren en voorlezen. Huiswerk geven beleven de kinderen als negatief en geen huiswerk meegeven is positief. Samenhang met eigen keuzes kunnen maken en vertrouwen krijgen van de leraar kwam in dit thema naar voren. Een leerling vertelde: "Ik heb nooit huiswerk, wist je dat? Alle kinderen hebben huiswerk, behalve ik. Als je geen huiswerk hebt, gaat het goed, ik ben altijd knap bezig. Ik heb geen huiswerk omdat ik hard werk". Huiswerk blijkt een negatieve associatie te hebben voor deze leerling (straf of extra oefenen).

Thema 6:
de eigenschappen van een goede leerkracht

Evenals op de reguliere basisschool, kwam ook uit het onderzoek onder de cluster 2 leerlingen naar voren dat bepaalde eigenschappen van de leraar de

voorkeur hebben, zoals aandacht geven aan leerlingen, lief zijn, humor hebben, en (zoals ook hiervoor genoemd) streng zijn. Een leerling vertelde in dit kader: “Juffen kunnen super lief doen”.

Pedagogische sensitiviteit van de leraar

Op meta-niveau komt uit het onderzoek naar voren dat het voor een leerkracht van groot belang is goed af te stemmen met zijn leerlingen. Pedagogische sensitiviteit is het middel hiervoor. Mogelijk is dit meer van toepassing op dit type onderwijs, omdat leerlingen meer van elkaar verschillen qua niveau, sociaal-emotioneel niveau en eigenlijk op elk gebied. Elk kind heeft een eigen aanpak nodig.

Uitspraak leerkracht groep 4, cluster 2 school

Uit de interviews met de leerlingen bleek dat het voor hen heel erg belangrijk is dat de leraar goed afstemt op de behoeften van de leerling. Het draait in essentie allemaal om de pedagogische sensitiviteit van de leraar. Dat houdt in dat een leraar in relatie met zijn leerlingen goed ziet, hoort en aanvoelt wat er speelt en hij acteert en reageert met de nodige pedagogische tact. In het in juni jl. verschenen boek ‘Weten wat te doen: pedagogische sensitiviteit in de omgang met kinderen’ stelt Max van Manen dat de pedagogische sensitieve leraar op het goede moment het juiste doet, ook in de ogen van kind. De mate waarin de leraar erin slaagt af te stemmen op de behoeften van de leerling, bepaalt de mate van kwaliteit.

Tips voor de leraar die wil werken aan pedagogische sensitiviteit:

- + verdiep je in je eigen pedagogisch sensitieve houding om goed af te stemmen op behoefte van de leerling;
- + interpreteer gedachten en gevoelens van leerlingen zorgvuldig en weeg goed af welke pedagogische keuzes je op basis daarvan maakt;
- + ontwikkel je gevoel, ofwel voelsprietten om dit goed te doen;
- + onthoud: jij bent de sleutel om het kind tot leren te brengen.

Momenteel werken Fontys OSO en HKE, de Hogeschool Utrecht, de Universiteit voor Humanistiek, Auris groep en Expertise Centrum de Rotonde samen aan zo’n vijftien projecten op het gebied van pedagogische sensitiviteit van de leraar. Een indruk hiervan vindt u op:

www.pedagogischeprofessional.nl/?page_id=15

Het volledige onderzoek op te vragen via:
a.beijen@auris.nl.

Over de auteurs:

ALBERT BEIJEN is leraar op Auris De Taalkring te Utrecht, studeert aan de Hogeschool Utrecht de Master Ecologische Pedagogiek en is betrokken in het project ProSense als onderzoeker.

ANOUKE BAKX is lector Leren & Innoveren aan de Fontys Hogeschool Kind en Educatie en betrokken in het project ProSense als adviseur en onderzoeksbegeleider.

Referenties:

Bakx, A., Koopman, M., den Brok, P., & de Kruijf, J. (accepted). Pupils’ views on good primary school teachers. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*.
Manen, M. van (2014). Weten wat te doen: pedagogische sensitiviteit in de omgang met kinderen. Wanneer je niet weet wat te doen. Driebergen: NIVOZ.
Wang, C. C. & Burris, M. A. (1997). Photovoice: Concept, methodology, and use for participatory needs assessment. *Health, Education and Welfare*, 24(3), 369-87.